

Страхиња Војиновић

Самоуправле могућности школске омладине

(Из једног од саопштења датих на Конференцији СКС општине Краљево посвећеној омладини, у априлу 1971. године).

Разумљиво је што омладина ставља на дневни ред питање самоуправљања у школама, са посебним нагласком на учешће ученика у самоуправном животу школе. То је знак да млади, с правом, у изградњи самоуправног друштва виде своју перспективу, своју будућност. То је даље, знак да су млади одбацили стару тезу да је школа само припрема за живот, као да живот почиње тек пошто се школовање доврши, а после, узрелијем и старијем добу, стално се уздише за младошћу, која се по правилу поклапа са периодом школовања. Омладина је прихватила тезу, коју је у животу нашла, ту на дохвату руке, свакодневног свог трајања, да је школа део живота, и она хоће да тај свој период испуни не само игром, без које младости нема, ни само учењем, без чега пут у будућност није могућ, него и својим стваралачким присуством да спремно и одговорно учествује у решавању о важним друштвеним питањима, нарочи

то о оним питањима која по својој важности нису само питања дана, него значе, подстицај, убрзавање једног процеса, чије довршавање преузима будућност. А пошто будућност припада младима, нормално је да они највише о њој и брину. Такво, фундаментално питање, којим ће се генерације бавити јесте усавршавање самоуправних односа, јер оно је део питања усавршавања људске природе у условима који ту људску градњу омогућају.

Интерес просветних радника за афирмацију младих у школском периоду и допринос просветних радника унапређењу самоуправне праксе у школству је опет нешто што се подразумева, што природно произилази из њиховог позива, јер школа је не само образовна него и васпитна установа.

Школа је класна институција у сваком друштву. У нашем друштву она има третман установе од посебног друштвеног интереса, а свакако да тај друштвени интерес није само у реализацији програмских образовних чињеница, јер наука и техника нису специфичност, једног, било ког друштвеног система. Са самоуправни односи су наш осо-

бени идентитет, па према томе тај друштвени интерес у школама групише се у првом реду око тог феномена.

У извештајима о успеху у школама налазимо бројне податке статистичке природе: колико је мушких, односно женских, колико се уписало и испи сало у току године, онда проценат пролазности, класификације по успеху и сл. Све то свакако нешто значи, неки од ових података посебно. Али бити подаци били комплетнији и квалитативно значајнији кад би поред ових било и дескриптивних података о резултатима васпитног рада, не у смислу неких просветилских настојања, него у смислу непосредног ангажовања младих људи у решавању школских питања. Без тога подаци о успеху су непотпуни, јер им недостаје она друштвена димензија, управо наше, самоуправне школе.

Ако хоћемо једном питању да приступимо са свом озбиљношћу које оно заслужује, какво је и ово питање, није довољно само истаћи његов значај и у једном еуфоричном заносу дати безрезервну подршку настојањима да се процес убрза и ствар радикално мења. Неопходан је, макар и најкраћи, осврт на постојеће стање, јер ако једно стање треба мењати, значи да њима нисмо задовољни, па је пре приступа променама потребно видети узорке таквог стања јер ако су узорци у сфери објективних чињеница и ако они даље стоје, не узети их у обзир, значи одредити се за нереална решења, што се, на жалост, код нас често дешава.

Не бих истицао лошу материјалну базу у школству, јер, ма колико да је то важно и још више тачно да је та база слаба, с обзиром да су на помолу нека системска решења у том смислу, своју пажњу, а и вашу по могућности, задржао бих на оном што зовемо субјективним фактором, који ако друштвени однос, понашање, пракса јесте и објективна стварност. Не идући даље од најнепосреднијих носилаца самоуправљања у

школама, желим да одредим утисак о односу ученика и наставника према самоуправљању и то само када се оно стиче у жижи односа ученик — наставник како бих био јаснији у дефинисању школске самоуправе, гледане из овог угла, и неких специфичности које су само на први и сасвим површан поглед саме по себи јасне, а мислим да нису довољно јасне.

Велики, надам се и највећи број ученика добро разуме своје место у самоуправној школи. То је прво и најважнија групација у саставу ученика коју у овом случају треба узети у обзир. Истина, и њима није до краја јасно оно како колико оно шта, тј. јаснији је циљ од начина, што је за почетак ипак довољно, јер кад је циљ одређен, начин се може усавршавати. Уосталом, неразумљива мевања у вези са овим елементарним основама нашег друштва има доста и у редовима људи са дужом самоуправљачком праксом. Овде је, значи, реч о ученицима који настоје да свој школски период максимално искористе, да што више знања, умења и позитивних друштвених навика усвоје. Они самоуправљање разумеју као могућност једног природнијег односа између њих и васпитача на савлађивању питања која их повезују и у одређен зависан однос постављају.

Другу, много мању групу чине ученици који, како једна анкета показује, мисле да учешће ученика у управљању није ни могућно ни потребно. Ученик је ту да учи и не треба да се оптерећује другим амбицијама. Постоје и трећа група, која свакако није масовна, чак најмалобројнија, али је због свог наметљивог понашања уочљива и не без сваког утицаја на стварање атмосфере. То су они који у самоуправљању виде шансу да се лако оствари циљ, да се све педагошке и друштвене норме потисну у страну и у таквој једној ситуацији поремећених односа и критеријума некако изнуде признање да су оспособљени за одређене друштвене функције. Ми-

слим да нашој пажњи не би смеле умаћи и ове две групе ученичког састава, које нису бројне и које, свака на свој начин, не схватају суштинске самоуправне подстицаје у школи. Помињући и овакве односе не желимо да умањимо суштински позитиван однос омладине и неупоредиве већине ученика према овом питању. Овом, макар и узгредном констатацијом, само потврђујемо већ увелико афирмисану тезу да је омладина део друштва и да се све тенденције које у друштву постоје рефлектују и на омладину, са том разликом што је омладина погоднија медиј за сва прогресивна друштвена усмеравања.

Наставници такође немају је днако схватање о учешћу у самоуправи. Наравно, то додиром делом произилази из неједнаког односа према самоуправљању уопште, што уосталом важи и за све категорије радника, како је показала врло студиозна анализа о самоуправљању на претходној нашој Општинској конференцији СК. Овог пута бисмо само хтели да подсетимо како наставници прихватају ученике као активне субјекте у животу школе. Знатан број наставника сматра да се савремена школа не би разликовала од претрагне ако би статус ученика остао исти и ако ученик не би имао више утицаја на одређена решења у школи. Међутим, кад је реч о степену тог учешћа и начину и опису конкретних домена у којима је учешће ученика мање или више могућно, они нису увек сагласни. Једни мисле да ипак статус ученика није исти као статус радника у радној организацији, јер ученик је тек у фази оспособљавања за рад и његов однос према раду јесте однос према личном усавршавању и оспособљавању за одређене друштвене функције. Притом се истиче да ученик ни у својој породици није само сталан и равноправан самим тим што не привређује, што други брине о његовој egzистенцији, васпитању и образовању, па се онда, у вези са оваквим

аналогијама, обично изведе закључак да би права и дужности ученика требало регулисати на основу комбинованог односа који он има у солидној породици и радној организацији, преузевши део регулативе из једног, део из другог односа. У том случају наставник према ученику се јавља у двострукој функцији; као продужена рука породице, у улози васпитача, одгојитеља, и као радник чији објекат рада је у исто време и субјекат који као такав није само пасивна радна објективација наставника, него и свесна, активна радна енергија која је битно заинтересована за квалитет рада наставника. Самим тим ученик се према том квалитету адекватно и односи, тј. цени целисходност примене метода и осталих стручних потенцијала, јер је и друштво заинтересовано за реализацију тог друштвено - васпитног процеса, а та реализација се формира у успеху ученика. Зато ови наставници, иначе сасвим позитивно оријентисани према ђачкој самоуправи, не заборављају да нагласе специфичности тих могућности и односа.

Другу групу наставника чине они који без икаквих ограда гласају за учешће ученика у свим видовима одлучивања у школи. Неки од ових су тако одређени искрено и не налазе разлога да се брину о начину и резултатима, а други у свом одређењу су непостојани, демагошки еластични и на махове мотивисани личним разлозима. Постоји и посебна група, која без имало резерве негира смисао ђачког учешћа у самоуправи и при сваком покушају да се у школи ово стање унапреди, они гласно уздишу за неким старим добрим временима.

Ову скалу односа међу ученицима и наставницима према питању које нас занима потребно је имати у виду како би се Савез комуниста боље оријентисао у својим практичним похватима на унапређењу самоуправљања у области образовања. Очигледно неке специфичности постоје и главни проб

лем је како ученика и наставника видети као раднике који, сваки на свој начин, обављају исти друштвени задатак; обезбеђују проширену репродукцију у сфери знања, стручности и свих драгоцених искустава која генерације путем школе пре носе једна другој. Из тога произилазе њихове одговорности: на једној страни квалитет пренесених стручних искустава и резултата науке, а на другој степен и квалитет усвојености тих знања. Мало даље из тог односа произилазе и права једних и других. Све се, у крајњем, групише око успеха и потребе да преовлада свест о подељеној друштвеној одговорности за успех. Зато бисмо ту друштвену димензију успеха гледајући са претежно васпитног аспекта, делимично сагледали.

Васпитно - образовни циљ у школи је у нераскидивој вези са друштвеним идеалом човека, који свака школа као друштвена институција, применом свог педагошког инструментарија, у оквиру свог образовно - васпитног система обликује.

Знамо да се идеал човека мењао у складу са друштвеним развојем. Чак и у оквиру самог социјалистичког друштва не би се могло рећи да је тај идеал идентичан. Могло би се говорити о идеалу човека социјалистичког, о идеалу човека социјалистичког, о Марксовом идеалу, Стаљиновом, Маоцетунговом моделу. Самоуправни социјализам у суштини своје датости садржи све важне претпоставке да Марксов идеал човека узме као свој, јер марксизам му је теоретска основа постојања, одржања и развоја. А тај идеал у много чему поклапа се општим хуманистичким идеалом, који узима човека као меру вредности. Међутим, и тај хуманистички идеал подложен је историјским корекцијама. Кад кажемо хуманистички идеал, ми слим на сву суму особина коју су још хуманизам и ренесанса, са ослонцем на антички хуманизам, формулисали, а што су други активистички и материјалистички системи дограђивали и у марксизам као и квалитетно нову суштину преточили.

Ако сад тај и такав идеал, који подразумева: „тежњу да се ствара и сопственом иницијативом утиче на друштвене услове, активно учешће у мењању животних могућности, развијање друштвене кооперације, смелост да се преузме ризик и одговорност за ново, затим развијање шире скале потреба и сл. „(Др Зага Пешић Голубовић), ако, дакле, тај модел човека треба да изграђује савремена школа, онда наставник као реализатор таквог друштвеног пројекта, који опет подразумева све богатство индивидуалних разлика, при сваком свом напору и хтењу мора да има на уму тај циљ.

Међутим, ако узмемо само социолошки аспект развоја личности, који је, изгледа најприхватљивији, јер највише фактора узима у обзир и није једносатран, лако ћемо приметити да у сваком друштву, ма колико оно трајало и као такво било у могућности да свој модел постепено изгради, постоји одступање од тог идеала. Степен подударности између друштвеног живота и његове програмске основе негде је већи, негде мањи, али је истина да свако друштво, као организована људска заједница жели да корелација између ових чинилаца буде позитивна.

Значи да резултат рада ученика у школи има важну социјалну компоненту. То никако није приватна ствар ученика и наставника. Та друштвена релација испољава се на плану односа ученик — наставник, јер наставник је друштвени радник чија је дужност да младој генерацији пренесе одређену суму образовних чињеница и васпитних навика, које је друштво програмом обавезало појединца — наставника да укључи у личност ученика, јер је то значајно за учениково касније успешно друштвено понашање и стручну оспособљеност. С друге стране, успех ученика, степен усвојености и извршења тих програмских (друштвених) обавеза је гаранција да ће он бити поузданији члан друштва самим тим што га је благовре

мено upoznao, razumeo i suštinski usvojiо.

Ako nastavnik и ученик схвате тај друштвени однос, онда није тешко разумети и међусобне обавезе и друштвену одговорност једне и друге стране, на спознаји тих односа и обавеза за темеље се њихова самоуправа на права и обавезе. При свему овоме значајна компонента јесте и свест родитеља, која не сме бити дисонантна, већ треба да се интегрише у правцу наведених пожељних разумевања овог питања од стране ђака и наставника.

Без обзира на неке околности, поменуте и непоменуте, које у одређеним случајевима недовољно подстичу адекватну самоуправну присутност школске омладине, преовлађује значајна сума свести и одлучности да омладина у школама постане значајнији радни чинилац у

свим школским збивањима. Пледојаје за учачавање и оцењивање свих специфичности школске самоуправе која у целини није много одмакла, није никако резултат неке скепсе у односу на ово што желимо и хоћемо, него је то разумљиво залагање да се на путу за освајање нових простора у овој области узме у обзир сва реалност садашње датости, сва природа ове друштвене структуре и све оно што је релевантно у склопу целокупне наше друштвене оријентације. Јер, данашња омладина се припрема да овлада врло богатом и сложеном технологијом рада, па је потребно у образовно-васпитни систем уграђивати све оне механизме који обезбеђују темељита знања, радне навике и решеност да се норме самоуправног друштва не само респектују, него личним учешћем стално обогаћују и унапређују.

По
ве
ља